

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 6.

У Новом Саду, 30. марта 1912.

Год. V.

САДРЖАЈ: Позив у ванредну скупштину учит. д. д. „Натошевић“. — Наш народ и његова просвета. — Спољашње перцепције, од Г. Компејреа. — Очигледност и очигледна средства у рачуноској настави. — Нов метод читања и писања. — Учитељство: Четврти конгрес бугарских учитеља у Отоманској царевини. — Из Школеке Самоуправе: Седница Школ. Савета од 14. (27.) марта о. г. — Листак: Сличице из појачког живота срп. нар. учитеља. — Преглед књига: Извештај о срп. нар. осн. школама у Н. Саду. — Рачунока настава у I. р. осн. шк. од W. Hollenbacha. — Матушева ракија, од Др. М. Свињарева. — Белешке. — Прилози на школе у будимској епархији.

П О З И В.

Поштовану господу чланове Учитељског Деоничарског Друштва „Натошевића“ у Новом Саду позивамо овим у

Ванредну скупштину

Учитељског деоничарског друштва „Натошевића“ у Новом Саду
која ће се одржати 26. априла 9. маја 1912. год. у 10 сах. пре подне
у друштвеном локалу (Ђурчијска улица бр. 26.)*

ДНЕВНИ РЕД:

1. Оверење присутних деоничара.
2. Отварање скупштине.
3. План за издавање нових деоница.
4. Евентуални предлози.
5. Избор три члана за оверење скупштинског записника.

У Новом Саду, 3. априла 1912.

Управни Одбор.

*) Деоничари имају своје деонице депоновати на 8 дана пре скупштине у заводу „Натошевића“, т. ј. до 17. 30. априла у вече у 6 сах.

Наш народ и његова просвета.

IX.

(Наставак.)

Јесте; тежња за просветом, културом је била ту, али где су учитељи?

Беху то у почетку поједини свештеници, који су можда знали српски часловац. Митрополит Мојсије *Петровић* позва Руса Суварова, који отвори шесто-разр. школу у Карловци, налик на гимназију са руско-славјанским језиком, а када Суваров оде, позва митрополит Вићентије Јовановић преко кијевског митрополита неколико учитеља из Русије. Послаше му Емануила *Козачинског* са петорицом колега, те ови уведоше црквено-словенски језик у нашу књижевност, коју после истиснуше Вук и Даничић после велике и огорчене борбе.

За издржавање школа уведени су били тасови по црквама, али ове укину митрополит Павле *Ненадовић*, те нареди свештенству, да купе прилоге при свечарима и славама. То беше темељ данашњем „клирикалном фонду“.

У Војној Крајини су заведене школе 1764., а учитељи су били већином немачке народности, *које је држава намењала, али ни једне школе није издржавала.*

Уставом илирискеске дејуџације од 2. новембра 1776. одређено је, да се уз сваку парохију (неколико села под једну) мора подићи школа. **Али, где нема српске, морају деца полазити римокатоличку.** Учитељи су — по истом на српској школи Срби, ако истих нема довољно — као што их није ни било, — *могу бити римокатолици, само друга вера не* (нпр. протестанти), да деца — тобоже — не остану без науке!

Горњокарлов. владика *Димовић*, молио је 1787. год. дозволу, да оснује неколико српских школа, јер је спремио неколико младића за учитеље. Дозвољено му је. Школе су отворене у дванаест општина. Али, већ после кратког времена му је наложено, да се у исте уведе немачки језик, а да се на истоме све предаје, **само веронаук** на славјанско-српском! Мудри владика, када је увидео

куда се циља, дао је, т. ј. напустио је школе, те су се за врло кратко време позатварале. Мислио је, боље никакве, него оваке. Право је имао.

Осим часловца, пеалтира није се ништа друго учио у то доба.

Још нешто. Државне власти под упливом моћног римског свештенства, радећи потајно, а често и јавно на унијаћењу Срба, *нису шибиле свештенике за учитеље*, те је одређено, да се свештеници могу узимати за учитеље само у томе случају, ако нема српских и римокатоличких учитеља! Осим тога су јавиле, да ће се у велику заслугу уписати Србима учитељима, ако успешно уче немачки језик у својој школи.

Године 1777. изишао је нови „Regulament“ по коме постадоше школским надзорницима Стеван *Вујановски* (рођ. 1743. у Брђанима, Банија, умро 31. јануара 1829. у Н. Саду) за загребачко окружје. Скупно је око себе око шездесет младића и спремао их за учитеље. Аврам *Мразовић* (рођ. 12. марта 1756. у Сомбору, умро тамо 8. фебруара 1826.) за печујски, после за рабски округ. 1776. узе управу бачких и барањских школа. У Сомбору је отворио практични учитељски течај, који је годишње трајао по неколико месеци. Питомци тих течаја поштајали су и свештеници. Тодор Јанковић, *Миријевски* (рођ. у Каменици 1761., умро 1814. у Петрограду, куда је отишао на позив руске владе да уреди школе). Написао је „Ручна књига потребна магистром илирискеских неунитеских малих школа“ и „Методичко упуство“. У Русији је постао чувен и славан.

Врховни школ. надзорник био је доцније чувени Урош *Нешторовић* (рођен у Будиму 1765., умро 1825.)

Ово доба наше школе хвалило се у оно време, па и до пре кратког времена, као нешто напредније. У то је доба почео препород школа у Аустроугарској уопште. Чувени и славни Игњат *Фелбигер* заиста је својски прегнуо, да преобрази и унапреди школе и народно образовање у држави код свију народности и стави на модернију основу. У Беч су тада одлазили многи младићи са сред-

њешколском па и филозофском спремом и слушали педагошке течајеве. И помечути наши надзорници беху његови ђаци.

Али, ни у то доба не беше скоро никакве слободе у настави, него је она просто прописивана по државним властима. Тако школска комисија у Пожуну 1782. год. реши, *да се у српске школе уведе латиница и немачки језик, а ћирилица најбоље*. Јанковић, који је био у тој комисији, борио се против тога јуначки, али није ништа помогло. Тек кад је народ почео негодовати, диже се митрополит *Пушник* и оде ради тога пред самог цара Јосифа II., те изради, да је 9. новембра 1784. изашло решење, да се ћирилица оставља у основним школама.

За време митрополита Видака *Јовановића*, хтедохе у српске школе увести римокатолички катихизис, али је од те напасти спасао цркву Рајић 1774.

И поред тога, што су школе имале школоване надзорнике, нису оне много измакле од старијих школа, јер спремити младиће за учитеље без икакве предспреме, тешко беше, а и упознати их са педагошком вештином тога доба. Хе, знали би о томе питању доста причати професори учитељских школа и *данас...* а камо ли онда, те се мирне душе може рећи: **да народ од тих школа није имао ама баш никакве користи.**

А какве су зачета биле изнаша главни школ. надзорник *Несторовић* у своме писму *Копићару*, те вели, да су биле тако жалосне и јадне, **да се не могу ни назвати школе.**

Леополд II. дао је равноправност вера, те је почело нешто лакше и на просветном пољу. Подигнута је карловачка гимназија 1791., свечано отворена 1792. Богословија 1794. И основне се школе подизаше у већем броју. 1802. г. било их је у Војној Крајини 52. Али су се одржале тек 3—4 године, *јер су већ у 1806. години напуштене*, те је Вук *Караџић* имао право, када је навео у једном своме писму, да у то доба не беше на сто-двеста села једна школа!

Свештеници већ не беху и учитељи у то доба, те су попреко гледали на своје сураднике-учитеље, а да их нису

трпели, види се отуда, што су у то доба радили против школа, те су с тога и биле малобројне, особито у *чишто српским* местима, јер ту се слабо и власт заузимала, да се подигне школа.

Учитељска школа је отворена 3. (15.) новембра 1812. До 1857. године, када је управа над српским школама поверена др. Ђорђу Натошевићу, не може се ни говорити о *српској школи*, а богме неколико година и под његовом управом, јер је и он затекао учитеље, бар огромну већину, који не имађаху ни појма о задатку модерне школе, а за природне науке нису ништа знали, јер се нису ни смеле дотле предавати, као ни повесница. И њима је био часловац и псалтир главно и „*преписивање житија свјатих*“. Старих учитељских типова налазило се у Срему све до 1884—5., а у Барањи су ишчезнули тек пре четир-пет година...

Али је већ кроз двадесетак година створен напреднији учитељски кадар, с којим се могло радити и то су прави предшасници *данашње* наше школе.

Оволико је доста, па да стекнемо јасан поглед на школу нашу у прошлости.

Народ је није волео, нису је волела ни деца, јер то више беху мучилишта, него училишта, у којима се *учило* (о васпитању не може бити ни спомена) немачки и славјано-сербски, а полазили су је они, који су мислили постати свештеници, учитељи или — писари.

Држава је настојала, да школу узме у своје руке, а да је не плаћа, деца су морала учити немачки језик, мучити се са славјано-сербским и т. д. па да народ такву школу пригрли!

И видите, може се за сигурно тврдити, да у великом делу нашега народа корен неповерења према школи лежи у прошлости, те ће требати времена, док се од те — данас велике мане — не излечи. Врло је мало народ заборавио. Тешимо се, што није само код нас тако. *Толстој* доказује, да и у Русији деведесет постотака простог народа не трпи школу, јер је — вели — тако удешена по државним представницима, да служи више сталезима, него интересима масе народне. Тако беше и код нас, те још

ни данас школа није у темељној мери задобила љубав народа. Народ је плаћао, а деца му морала учити немачки и славјано-сербски и место да је њега просвећивала, стварала је само јаз између њега и оних, које је она учила. Али, још нешто је урадила стара школа т. ј. не она, него „педагошки“ дух, који је онда владао. Природне науке беху сасвим искључене, па господарство и т. д., те можете мислити, какво је свештенство и учитељство излазило из тих школа. Они су умели: Буки-аз-ба... и „торжествено“ служити службу, обављати свечарства, крштења, црквене славе и т. д., те нам је јасно, зашто напр. у појединим богатим манастирима није било у неко време ни хлеба... а славни *Мушицки* и поред земље и шуме, па оноликог терена за живину, стоку и т. д. хуче и кука годинама и мољака на све стране, да се опрости дуга, јер „муза“ слабо мари за привреду... Да, да. То „торжество“ и данас се и сувише испољава код нас у свакој прилици: при свечарима, свадбама, славама, народним састанцима, на којима се „торжествено“ лепе десетнице и стотинарке свирачима на чело... Ти „торжественици“ не умеше предњачити народу, те смо деценијама „торжествовали“ подигли зеленаше и кајшаре, а трећина народа оде у пропаст.

Оваква школа, дакле, није могла имати готово никаква уплива на препород народа — масе, јер то часловац и пеалтир, мада и у њима има лепих зрна мудрости, нису били у стању, јер их народ није разумео. Не треба се дубље упуштати у доказивање ове истине. Доказ је осим материјалне пропасти добре трећине или половине нашега народа, још и то, што наши трговци и занатлије, који пре тога доминираху на пијацама, беху просто слиштени, а ево се тек у последње доба подижу. Али, мир пенелу њиховом. Нека нам буду пример, те пођимо ми другим путем, као што смо већ понегде и пошли.

Из изложеног се јасно види, како је држава настојала, да уведењем немачког језика, па намештањем учитеља немачке народности и римокатоличке вере, хтела

и настојала дати свој правац настави у народу нашем, а народ се отимао колико је могао и био потпун нехај према таквој школи.

Приг:

Стеван Радић.

(Свршиће се.)

Спољашње перцепције.

Од

ГАВР. КОМПЕЗРЕА.

Превео

ВАСА СТАЈИЋ.

СПОЉАШЊЕ ПЕРЦЕПЦИЈЕ. — ПЕТ ЧУЛА.

Дефиниција спољашње перцепције. — Пет чула. — Сензације и перцепције. — Субјективно и објективно. — Хијерархија пет чула. — Микромегас и множина чула. — Анализа чулне перцепције. — Опћи опсе чулног оруђа. — Природне и стечене перцепције. — Пасивне и активне перцепције. — Специјалне перцепције сваког чула — Перцепције мириса и укуса. — Перцепције слуха. — Перцепције вида — Чезелднов експеримент. — Перцепције дубине. — Перцепција питања. — Лаура Бригмен. — Чулне обмане. — Халуцинација. — Релативност чулног сазнања. — Идеализам — Реалност спољашњег света.

Дефиниција спољашње перцепције. — Спољашња перцепција је радња нашег интелекта којом ми непосредно сазнајемо квалитете спољашњег света.

Спољашња перцепција има за оруђе телесне органе, смештене на разним местима тела, које зовемо чулним органима.

Пет чула. — Чула су пет на броју: мирис,кус, слух, вид и пипање. Некоји филозофи, нарочито енглески психолози, мисле да им треба прибројити два више, а то би било мишићно и опће органско чуло.

„Мишићно чуло је скуп оних нарочитих сензација које осећамо кад хотимице већмамо своје мишиће... Ове су сензације од две врсте: 1^о сензације кретања или слободно развијене енергије; 2^о сензације отпора, енергије запречене у развијању јј“ (1)

Али, право да рекнемо, ове мишићне сензације никако нису перцепције: оне нас ништа не поучавају о материји, сем да нам се одупре, да спречава слободу наших покрета: оне се састоје највише из утиска о пријатној активности или о мучном напрезању.

Ово још више вреди за опће органско чуло, које Сели овако дефинише:

„Сензације које се везују за опћи сензибилитет или за органско чуло одликују се одсуством сваког одређеног карактера. Оне су неодређене и неограичене. Нарочита им је одлика у томе што показују више свега елементе задовољства и бола. Таки су утицаји пријатности или непријатности који прате функције варења или неварења... Ове нам сензације не дају никакве обавести о спољашњем свету“ (2)

(1) J. Sully, op. cit., p. 112.

(2) Ibid, p. 106.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Можемо се дакле држати старог, класичног разликовања пет чула, јер нам само она пружају тачне појмове о квалитетима материје.

Сензације и перцепције. — Пет чула су, већ смо видели (*Лекција III.*), седишта у пети мах и афективних и репрезентативних чињеница, и сензација и перцепција.

У почетку превлађује афективан елемент; задовољство или бол сачињавају целину сензације. Али се мало по мало издваја репрезентативан елемент, и јавља се перцепција. То је Хамилтон* изразио кад је рекао: „Сензација је у обратном односу према перцепцији“.

Без сумње су за дете сензације вида, на пример, интензивна задовољства, оне живо узбуђују његов сензибилитет, али му доносе само неодређене представе о спољашњем свету. Напротив, код одрасла човека су перцепције вида тек изузетно праћене задовољством или болом.

Субјективно и објективно. — Овде је прилика да укажемо на битну једну разлику коју филозофи много употребљавају, разлику између *субјективнога** и *објективнога**. Сензација је једноставно субјективна; она је, другим речима, унутрашњи феномен који се односи само на биће које осећа. Перцепција је, напротив, објективна, она нам даје представу о предмету који се разликује од подмета.

Хијерархија пет чула. — Пет чула нису никакo у истој мери важна с обзиром на перцепције, на објективне представе којима су чула извор. Код утисака куса и мириса превлађују муке и задовољства: служећи сензибилитету, ова два чула су тек у малој мери оруђа интелигенције. Слух, вид и пипање нам, напротив, пружају перцепције које су понајчешће равнодушне, то јест без икакве пријатне или непријатне емоције, и које сачињавају права интелектуална сазнања.

Микромегас* и множина чула. — Пет чула нам открива велик број квалитета материје; али је очевидно да нам их она не откривају све, и да бисмо с једним чулом више, кад бисмо га имали, сазнали нових квалитета. У једном од најоштроумнијих својих романа, Волтер замисља дива који, обдарен са више чула него човек, разликује код материје мношину особина које су нама непознате.

„... Колико чула имају људи ваше планете, пита стеновик Сириус стеновика Сатурна. — Ми их имамо седамдесет и два, каже Сатурњанин, и сваки дан се тужимо да нам је мало... — Ја вам верујем, каже Микромегас, јер ми на нашој планети их имамо скоро хиљаду, и још нам преостаје не знам каква чежња која нас без престанка подсећа да има много савршенијих бића. Колико разних особина бројте ви код ваше материје?... — Ако говорите о оним особинама без којих ми мислимо да ова планета не би могла егзистирати овака каква је, ми их бројимо три стотине, простор, непробојност, покретљивост, деливост, и остало“ (1)

Анализа чулне перцепције. — Поред свега тога што је спољашња перцепција непосредно са-

знање материјалне стварности, она је ништа мање зато сложена радња, која претпоставља више елемената.

Она прво претпоставља егзистенцију спољашњег феномена, физичког предмета, квалитета материје, који је узрок перцепције.

За њу је затим потребан читав низ физиолошких феномена, који се дешавају: 1^о у спољашњем органу, који је на површини тела, и где настаје утисак; 2^о у специјалним* нервима, оптички нерви за вид, акустичним нервима за слух, итд., који преносе у нервне центре утисак примљен споља; 3^о у мозгу, где се, услед пренесеног утиска, дешава перцепција.

Перцепција је дакле психички феномен који претпоставља као антеценције феномене физичке и физиолошке.

Опћи опис чулног оруђа. — Узмимо за пример чуло вида. У тами ништа не видимо, у празноме тако исто: да би перцепција вида настала, треба да светлост обасја нас и предмете пред нама. Затим, треба да постоји орган ока и да буде здрав. Око је као прозор отворен према спољашњем свету; ако је прозор затворен или застрт на који било начин, светлост не продире у кућу или рђаво продира. Али ово није све. Ако је оптички нерв, смештен иза ретине којом је дно ока постављено, пресечен или уништен, светлосна зрака ће залуду насти на око: она неће бити перципована, пошто није пренесена у мозак.

Не улазећи у појединости које треба тражити у физиологији, закључимо да су чулни органи специјална оруђа, која омогућавају посебне перцепције. Једино што је чуло пипања распорстрто по свој површини тела, и ако има своје главно седиште у руци.

Природне и стечене перцепције. — Одмах у почетку треба добро разумети битну једну разлику. Између перцепција, једне потичу непосредно из природне радње сваког чула самог од себе: то су *природне перцепције*; друге претпостављају извесно васпитање чула и њихову узајамну сарадњу: то су *стечене перцепције*. Тако ћемо сад одмах видети да је боја природна перцепција вида, а размак међу предметима је стечена перцепција.

Пасивне и активне перцепције. — Друга је важна подела на спонтане, пасивне перцепције, и на вољне, активне. Пажња има велику улогу код спољашње перцепције, као и код других радња духа. Друга је ствар гледати, слушати, питати, кушати, њушити; а друга видети, чути, дотаћи, окусити, намирисати. Перцепција не достиже максимум своје снаге сем ако њоме управља пажња.

Специјалне перцепције сваког чула. — Свако наше чуло нам даје специјалне перцепције, које се апсолутно не могу свести једна на другу. Размотримо једну за другом ове специјалне перцепције.

Перцепције мириса и нуса. — Специјалне пер-

(1) Микромегас, филозофска приповетка.

цепције мириса и куса јесу разни мириси и разне врсте куса.

Мирис и кус нижа су чула, која нам допосе више сензација него перцепција, којима дугујемо више задовољства него идеја. Мириси, разне врсте укуса, већ смо рекли, више су пријатни или непријатни утисци, како кад, него ли интелектуални феномени, знања, чињенице које садрже представе.

Па опет зато, мириси и врсте куса, будући различити квалитети материје, могу нам помоћи да познамо тела. Хемичари се у својој анализи и класификацији служе карактеристичним мирисом разних елемената да би их разликовали један од другог. Тако исто има људи који по кусу вина познају где је оно родило. Свакоме од нас је потребно чуло куса да бисмо разликовали јела, и да се у њима не варамо.

Перцепције слуха. — Слух има као специјалну перцепцију *звук* и његове разне квалитете.

Разни карактери звука могу бити овако сређени: 1^о квалитет: звук је благ или пискав; 2^о интензивност: звук је јак или слаб; 3^о обим, који зависи од простирања сонорне масе; 4^о висина: високи или ниски звуци; 5^о боја, која потиче од разлике гласова или инструмената.

Слух је социјално чуло, јер помоћу њега ми перципирамо говор наших ближњих, а говор је један од темеља људског друштва.

Он је музикално чуло, јер помоћу перцепције разлике у висини звукова осећамо ми чар музике.

Слух, сем тога, васпитањем и сарадњом других чула стиче перцепцију размака и правца звукова. Искусством навикнути да за звук вежемо присуство каквог предмета, ми успевамо да по самом звуку, по његовој природи или интензивности, судимо о даљини или близини предмета. Све слабији звук значи да се предмет одмиче, и обратно.

Перцепције вида. — Специјална и природна перцепција вида јесте боја. Али, пошто је боја увек сједињена с простирањем, то је и простирање, бар у двема му првим димензијама, то јест простирање површине, непосредни предмет видних перцепција.

Треба, додуше, додати да очи у ствари перципирају простор само тиме што могу да се крећу. Ми их крећемо десно и лево, и тако проширујемо видно поље. (1)

Али, ако вид природно перципира простор у првим му двема димензијама, дужини и ширини; ако он непосредно схваћа, помоћу разлике у бојама које њу обележавају и ограничавају, облик предмета, ствар не стоји тако исто с трећом димензијом тела, са дубином, и, према томе, с размаком међу телима.

Дубина и размак нису природни дарови, то су стечене перцепције вида.

За доказ нам је доста ако се сетимо како дете кроз дуго време изгледа врло невешто просуђивању размака: оно пружа руке да дохвати предмете који су му сасвим ван домаћаја.

Иначе, многи експерименти извршени код слепо-рођених стављају ову чињеницу ван сваке сумње.

Чезелднов експеримент. — Један хирург осамнаестог века, Чезелден,* пошто је оперирао једног слепца од блоне,* опасно је да пацијент, у тренутку кад је прогледао, није имао перцепције размака, нити дубине тела. Предмети који му падаху у очи приказиваху му се у једној површини, као залепљени на једном платну; они су га дирали у очи. Он није знао разликовати танак дискос од кугле, и само пипањем је научио да позна разлику између танке површине и тела са дубином.

Овај експеримент је више поновљен, и увек је дао ове исте резултате. (1)

Перцепција дубине. — Из овога излази да перцепција дубине и размака настаје сарадњом ока и руке, и да она претпоставља чак и посредовање закључивања, брзу једну индукцију. Вид нам допушта да перципирамо разне ступње светлости, њено опадање и сенке. Пипање, са друге стране, нас обавештава, отпором на који наилази код тела, о разлици између равне површине по којој клизе наши прсти и тела са дубином око кога нам се обвја рука. Ми врло брзо научимо да удружимо ове две врсте перцепција, да препознамо каква игра светлости и сенке одговара било једноставној површини, било дубини тела; тако да кад видимо предмет, ми судимо о трима његовим димензијама по начину како је обасјан.

То вреди и за размак: искуство нас је научило да нам се предмети показују мањи уколико су више удаљени, а већи, што су нам ближи, тако да према њиховој привидној величини ми судимо о размаку између њих и нас.

Стечене перцепције неког чула су, дакле, услови, природне перцепције, протумачене закључивањем, а уз помоћ искуства и сарадњу других чула.

Природне перцепције чула су непогрешиве, докле год се чула налазе у нормалном свом стању; а стечене перцепције, зато што су резултат закључивања из природних перцепција, подлеже обмани. Ми се често варамо кад процењујемо дубину и размак међу предметима. Слепи прозор, само обележен на зиду, даје нам илузију стварног прозора. Сликар који на платну вешто размести боје, светлост и сенке, постигне да на једној и истој слици видимо разне површине. Све илузије перспективе* почивају на психолошкој чињеници да је перцепција дубине и размака стечена перцепција.

(1) Видите нашу Теоријску и практичну педагогију, стр.—

(1) Видите H. Caine, De l' intelligence, A. I.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Перцепције пипања. — Перцепције пипања су доста многобројне: то је прво рававо и глатко, затим топло и хладно, најзад и пре свега отпор и тврдоћа.

Пипање је, рекоше, право чуло *свољашности*, оно нам без могућег порицања открива егзистенцију нечег спољашњег, што даје отпор нашем притиску и што је, према томе, различито од нас.

Лаура Бриџмен. — Пипање има тај особен карактер, што никад није потпуно уништено, пошто је распростра по свој површини тела. Има глувих, слепих од рођења или ослепелих; али нема живог створа без чула пипања, па су, помоћу овог чула, позната изузетна створења, Лаура Бриџмен, на пример, која без вида и слуха науче читати, писати, науче да се знацима разговарају са другим личностима. Лаура Бриџмен, Американка, глува, нема, слепа од рођења, пије и везе; она разликује боје свилена и памучна концa који употребљава; она пише стихове; она је најзад постала, пошто је одсутна чула знатно накнадила чулом пипања, префињеним и чудновато развијеним, интелегентно биће, учено, и сразмерно срећно.

ОЧИГЛЕДНОСТ И ОЧИГЛЕДНА СРЕДСТВА У РАЧУНСКОЈ НАСТАВИ.

МИЛОШ ПОПАРА — САРАЈЕВО.

(Наставак.)

Кад смо већ код очигледности помоћу цртаних предмета, то ћемо на овом мјесту споменути учила, која су основана на цртању:

1.) *Питагорина табла.* Ово је једноставна табла на којој је представљено једанпут један; употребљава се од давних времена у рачунској настави, али ипак није доказано, да је из времена грчког филозофа Питагора. То је квадратна табла, која је раздјељена на 100 мањих квадрата у 10 редова. У првом усправном или положеном реду квадрата стоје бројеви 1—10, у другом реду дворедни бројеви, у трећем троредни и т. д. Табла служи у првом реду за вјежбање мале таблице множења и садржавања, али може се употребити и за рачунање са цијелим бројевима и разломцима.

2.) Има још једна табла за вјежбање једанпут један, чије се поријекло не може доказати. Има облик правоугаоника. У првом усправном реду стоје бројеви 1—0, за сваким бројем стоји знак \times , онда један

усправан правац. У другом реду стоји по 2, у трећем по 3 и т. д. све до десетог реда, у коме има 10 пута по 10. Ова табла служи за вјежбање цијеле таблице множења. Учитељ покаже на ма који број, н. пр. у реду шестица на 4. шестицу, а ученик чита помоћу знака (\times) у почетку тога усправљеног реда: $4 \times 6 = 24$. Остане ли дужан одговор, онда га треба упутити да сабере прву, другу, трећу и четврту шестицу. Са употребом те табле штеди се вријеме, учитељева плућа и даје се ученицима прилика да помоћу адирања понове и науче таблицу множења.

3.) *Песталоцијеве табле.* Песталоцијеве каже: Очигледност је апсолутни основ свију представа. Он је изумио 4 табеле и то: таблу за множење, прву и другу квадратичну таблу и таблу за разломке.

а.) *Табла за множење* је четвороугласта и има десет положених редова, а у сваком реду по 10 правоугаоника. У сваком правоуглу у најгорњем положеном реду налази се једна усправна линија; у сваком правоуглу другог реда има по 2 линије и т. д. и тако доњи ред (десети) има у сваком правоуглу по 10 линија.

б.) *Прва квадратична табла* састоји се из 100 квадрата раздијељених у положених 10 реда. Квадрати првог реда нијесу појединци, другог реда су подијељени усправном линијом на два једнака дијела, трећег реда на три и т. д. Квадрати послједњег реда раздијељени су на 10.

в.) *Друга квадратична табла* врло је слична првој; осим тога је сваки квадрат другог усправљеног реда са једном положеном линијом располовљен, сваки квадрат у трећем реду раздијељен је са двије попречне линије на три дијела, четврти у четири и т. д.

г.) *Табла за разломке* састоји се из 36 паралелних и једнако дугачких линија које су групуране у 8 одјељена. У првом су одјељењу свака прва линија располовљена, остале раздјељене су на 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 и 10 дијелова. Осим тога је свака паралелна линија раздијељена цртама које служе за обичне разломке. У другом одјељењу прва је линија раз-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

дијељена на 3 дијела, друга на 4 и т. д. до 10 дијелова. У трећем одјељењу прва је линија раздијељена на 4, друга на 5, трећа на 6 и т. д. до 10 дијелова. Прва линија у послједњем одјељењу раздијељена је на 9, а друга на 10 дијелова.

4.) *Бемове зидне таблеце.* Ових таблица има 13. Свака је 58 цм дуга и 45 цм широка, а садржава:

а.) За бројни низ од 1—10 и 1—20 има 3 таблице на којима су бројне слике, растварање, цифре и рачунски задаци цифрама за адирање и суптрахирање.

б.) За бројни низ од 1—100 има 4 таблице на којима има 100 тачака раздијељених на десетице, затим цифре од 1—100 и то: редом, преко реда и таблице множења.

Ове таблице могу нарочито послужити код понављања и вјежбања.

5.) *Витнерове зидне таблеце.* Ових таблица има 12 комада; 10 је 75 цм дуге и 56 цм широке и служе за бројни низ од 1—10, 1—20 и 1—100; 2 таблице, које су 1 м дуге и 56 цм широке служе за упознавање децималних бројева. Првих 6 таблица, које служе за бројни низ од 1—10, садрже очигледно представљене основне бројеве са цртама, кровом (\wedge), таблицом (\square), прстеном (\circ) и тачкама; бројне слике са црним оквиром и црвеним тачкама са цифрама уза сваку и задаће за адирање и суптрахирање са знацима и цифрама. Друге 2 табле (7. и 8.) служе за бројни низ од 1—20 и садрже задаће за адирање и суптрахирање. За бројни низ 1—100 служи једна таблица на којој су сви бројеви раздијељени на десетице и смјешане десетице и јединице. Остале таблице су за вјежбање таблице множења. Двије највеће табле, које служе за децималне бројеве садрже по 10 бојадисаних пантљика, које су 1 м дуге. Пантљике су прве табле раздијељене на 10, а друге на 100 једнаких дијелова. Овдје се могу показати десетице и стотине.

6.) *Магнусове зидне таблеце.* Ове је зидне таблице изумио Магнус, учитељ семинара у Вундесдорфу код Хановера. Служе за вјежбање и понављање рачунскога градива у бројном низу од 1—100.

Таблице су дугачке 70 цм и широке

54 цм, а штампане су црно и црвено. Таблице 1—15 служе за бројни низ од 1—10, табле 16—20 служе за бројни низ од 1—20, а остале 4 таблице за бројни низ од 1—100.

Ове таблице служе за:

1.) *Очигледност.* Могу се на њима очигледно показати бројеви 1—10 и 1 до 20. Сваки број од 1—10 представљен је на једној табlici. Очигледно се представља са бројним сликама, тачкама, прстеновима, звјездама и са карактерним сликама (мачје главе, лист дјетељине, коњ, пчеле, прозор и т. д.)

2.) *Вјежбање.* Ове таблице служе за вјежбање у бројању, растварање бројева (помоћу црвених и црних слика) и рачунању.

3.) *Понављање.* За понављање може послужити свака таблица, ма да су за тај циљ посебне табле.

Изумитељ ових таблица настоји, да оне буду и занимљиве за дјецу, јер су неке тачке црне, а неке црвене, као и црне и црвене трешње.

Таблице у бројном низу од 1—100 служе у главном само за писање цифара, таблицу множења и растварање бројева у његове факторе.

Сад смо свршили са главним и помоћним очигледним средствима која се оснивају на цртању, те ћемо пријећи на разне врсте рачунаљака:

1.) *Руска рачунаљка.* Ова се рачунаљка састоји из четири комада дрвета и десет гвоздених шипака. На свакој шипци има десет дрвених куглица, које се лако покрећу. Свака је шипка толико дугачка да 10 куглица сложених једна уз другу заузимају половицу шипке. Обично је првих 5 куглица на свакој шипци другчије обојено, него остале; једна даска употребљава се за сакривање оних куглица са којима се не оперише. Има руских рачунаљака у којих је сваких десет куглица на свакој другој шипци бојадисано са другом бојом. Ово је зато, да се јасно разликује свака десетица. Име „руске“ рачунаљке узима се зато, јер је год. 1823. пренио један војник из Русије у Немачку; истина у Русији се слична рачунаљка употребљава у народу

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

и то неки узимају као разлог, да је овај догађај истинит. Неки њемачки писци не дају ни чути да је ова рачунаљка дошла из Русије, него тврде, да јој је колијевка у Њемачкој. Руска је рачунаљка одлична у бројном низу 1 до 20 и 1 до 100 за упознавање и све рачунске операције у овим бројним низовима. Она се свугде употребљава и све се више усавршавала. Куглице су разно бојадисане, мјесто њих се узимале коцке, ваљци, прстенови а била је непокретна и покретна. Pfaff је мјесто даске за сакривање куглица, с којима се не оперише, употребљавао платно; Wille је метао 12 шипака са 120 куглица; Klodt има покретну таблу са којом се може по вољи сакривати куглице горе и доље. Ова је табла линисана за рачунање зашто и служи. Veignet је удесио да може три шипке извадити. Тиме се куглице могу и другчије групуирати. Неке куглице имају наставке да се не може с другом додиривати. На овоме продужењу могу се и натакнути.

(Свршиће се.)

Нов метод читања и писања.

Марије Монтесори, талијански професор и педагог, познат је у свој Европи као организатор и управитељ школа за малишане — „Case dei bambini“, — које служе као угледне школе васпитним заводима. Монтесори се нарочито прославио својим новим методом читања и писања, којим се постижу сјајни успеси. На последњем међународном педагошком конгресу, Монтесори је прочитао извештај о својој школи, који је пропраћен бурним аплаузом. После конгреса је маса европских учитеља и учитељица одлазила у Рим, да се у „Case dei bambini“ упозна са новим методом.

Тај метод није пронашао Монтесори; он је последња спона дугог низа огледа, које је Монтесори чинио у школи за духовно заосталу децу. Та су му деца очегледно показала, шта не достаје у данашњим наставним системима за нормалну децу. Примивши се управитељства школе „Case dei bambini“ Монтесори је педагошком свету дао најинтересантнији наставни метод.

Да видимо, што сам Монтесори вели за свој метод читања и писања:

„Метод, примљен у „Case dei bambini“, вели професор, за једновремено предавање читања и писања јесте најновије савршенство у систему, који ја разрађујем већ неколико година. На томе сам веома много радио, кад сам се примио понуђеног ми управитељства школе „Orto Frenici“ у Риму, која је основана после читавог низа конференција, на којима је претресао питање о васпитању духовно заостале деце.

Тада ми се дала прилика да специјално проучим све постојеће системе васпитања (нарочито метод Сегена), практикујући у таквим школама, као што су „Бисерт“, завод за духовно заосталу децу при лондонским основним школама, и други слични заводи у енглеској престоници. Тим сам проучавањем стекао велико пекуство и упознао цео ток рада, почев од епохе Сегена па до наших дана.

Кад сам почео самостално радити са умно заосталом децом, тада ми је то пекуство помогло да из читаве серије система и метода одаберем оно, што ми се учинило да је најподесније и да то спојим у једну хармоничну целину. До душе, ја нисам хтео да просто копирам, јер од тога не би било никакве користи. Циљ ми је био да усавршим оно што сам видео, како би се умно заостала деца што лакше научила читању и писању.

У првим вежбањима за писмена вежбања својих ђака запазио сам, као што је то већ раније запазио и Буазен, — да умно заостала деца, почињући писање правих црта, у почетку их извлаче доста добро, али што ближе крају (дну вежбаљке), тим их све више и више заокругљују, те праве црте, поступно, добију облик С. То ми је показало да праве црте нису баш најлакши, нити природан знак писања за дете, као што то мисле готово сви педагози и учитељи, и да, према томе, њом не треба почињати писање. Истина је то, да нормална деца, кад што цртају из своје сопствене побуде, никад не цртају само правим линијама; цртају ли што по песку, онда то најпре чине кривим линијама, веома завијеним и замршеним. Размишљајући о гометриском постанку линија, лако сам разумео, зашто су праве црте теже за писање и цртање од кривих. Свака је права, по своме правцу, одре-

ђена и завршна, што баш и чини да је деца тешко пишу.

Вежбаљке умно заостале деце веома нам јасно показују тај недостатак, који нормална деца обично крију од нас.

Кад сам из метода писања избацио прва вежбања са правим цртама, које се свугде примењују, и кад сам увидео да је цртање којим се бави дете по природном нагону, више сложено, но просто, онда сам дошао на мисао да наставу писања треба почињати непосредно од слова — азбуке.

Трудио сам се да пронађем пут, којим би се дете повело, те да најбоље научи појимање конкретног облика слова, и том сам се приликом сетио Сегена, који је о облику каквог предмета давао појмове на тај начин, што је упућивао децу да пипају контуру дотичног објекта, исто што и слепи раде.

За мене је тај метод од двојаке важности: он у дечјој памети најпре утврђује облик слова помоћу пипања, а затим га припрема за *покрећ*, или тачније за *ришам писања*.

Према томе ја сам поступао овим редом: најпре сам позивао ђаке да врхом прста опипају контуру слова у правцу њиховог писања; по том сам захтевао да то исто раде крижуљом или увлаком. После тога сам прешао на самостално писање контуре слова на школској табли.

Кад сам учитеље упознавао са тим методом, напоменуо сам им да за тај рад треба завести, оно се тако може рећи, негативну азбуку. А ево шта то значи: Место слова треба имати доста дубоке рупе у облику слова. Шушљина тих рупа треба да је толлика да дете може у њих завући зарезану крижуљу или какво танко дрвце, које би кретало у природном правцу писања слова, те би на тај начин имало конкретног вођу који би га упућивао како и у ком правцу треба кретати перо. Тај сам метод најпре применио у школи за духовно заосталу децу, и, на крају године постигао сам изванредне резултате: сви моји ђаци, у почетку доста ограничени, научили су сва слова; облик и ред слова веома су читко и тачно изводили.

Кад сам постигао такав резултат, одмах сам се запитао: да ли би се тај метод могао употребити и у школама нормалне деце, и да ли би се њиме могли постићи бољи резултати него садашњим методом? Нисам дуго чекао

на то. Радећи у „Case dei bambini“ применио сам свој метод, којом сам се приликом на пракси уверио шта треба изменити и допунити. Ја сам поуздано убеђен да је мој метод читања и писања подесан за све нормалне школе.

Припремна вежбања за писање. Набавио сам нарочите оквири у које се могу уметнути омање лимене плочице, од којих свака представља познату и најпростију геометриску фигуру: правоугаоник, квадрат, троугао, круг, елипсу и т. д. Оквири су обојени црвено, а плочице плаво, или обратно. Те се плочице могу врло zgodно да умећу у оквири, те се тако могу добити све могуће комбинације облика, које је лако прецртати утврдивши их за хартију.

Дете прво црта геометриске облике вукући плајвазом по унутрашњем крају оквира, затим понавља исти цртеж међући на траг, који је плајваз оставио, ову плочицу, која је у овом случају уметнута у оквир. Али сада дете вуче плајвазом по спољашњој страни плочице. Тако се на хартији добије геометрички облик у дупликату. Ради јаснијег прегледа дете обе слике попуњава бојеним плајвазима: једну слику једном бојом, а другу — другом.

(Не треба сметати с ума, да пре поменутог прецртавања дете треба пипањем да упозна облик плочица, и да врхом прста навикне разликовати контуре разних облика).

Тим вежбањима дете се научи да помоћу лењира повлачи праве и криве линије, и, што је главно, учи се појимати да се цртежом линија може образовати облик.

Друго је вежбање у томе што дете узима и намешта плајваз као да хоће да пише, па попуњава простор геометриског облика, назећи да не изађе ван обележених граница.

При цртању контура дете се, у почетку, може по своме укусу, служити плајвазима у боји, али га доцније треба упутити да употребљава оне боје којима су обојени оквири и плочице.

Сличним вежбањима дете се навикава да слободно рукује прибором за писање и цртање а у исто време појмиће да линија може ограничавати облик, т. ј. простор, који је дете испунило, ма да оно само није слободном руком нацртало тај облик.

Руковање прибором за писање и цртање

и цртање облика јесу две потпуно различне радње, којима се дете учи посебно.

Та вежбања у цртању, која припремају за писање, настављају се још и за време предавања самога писања.

Једновремено читање и писање. Деци треба дати исечене квадратичне од глатког картона у величини познатих нам оквира. На те картоне треба прилепити слова изрезана од црвене хартије, која мора бити велика као и оне лимене плочице, 8 сантиметара.

Деци се најпре покажу два разна слова, нпр.: **О** и **Ј**.

Предавање се дели на три дела: *Први део посматрање и питање.* Показујући слова нека се учитељ чува дуга говора и објашњења, да не би пажњу дечју скренуо са главне ствари. Узимајући слово, по слово, он треба само да каже: Ово је **О**, а ово је **Ј**.

Одмах за тим учитељ позива децу да опишу нацртано слово, вукући прстом у правцу, у коме се то слово пише. При том учитељ може и сам да узме детињи прст и да га вуче по слову да би олакшао покрет, који се хоће, говорећи при том: Јесте ли, опинали **О**; јесте ли опинали **Ј**?

(Свршиће се.)

Учитељство.

Четврти конгрес бугарских учитеља у отоманској царевини. Крајем децембра (27.) прошле године, одржан је у Солуну IV. конгрес бугарских учитеља из Турске. У организацији има 43 друштва, од тих су 26 дали податке о својим члановима којих има 782. У току године било је прихода 10.832 гроша, а издатка 10.962 гр. На конгресу је било 28 делегата. Пошто је установљен дневни ред и изабране разне комисије, конгрес је започео рад читањем расправе: „Школска власт и учитељство.“ Осим резолуција у корист унапређења учит. организације, конгрес је донео резолуције и у корист општег школског и учит. напретка. Између осталог: да се место отварања непотребних школа, оснује санаторијум за грудоболне учитеље и да се више пажње покрене хигијенским приликама школских зграда; затим је осудио многе премештаје учитеља, који нису изведени по потреби наставе него из партијских ћефова и

интереса; изнео је да су плате екзархијских чиновника (владика, саветника и др.) ванредно велике; изрекао је да се премештаји изводе веома касно, а то је на штету наставе.

Осудио је досадашњу екзархијску политику; тражи повишицу плате за учитеље нижих школа; изједначење учитељских плата за све учитеље; повишење плата са $\frac{1}{4}$ садашње плате; да се установе учитељи путници; да и општински учитељи имају право на мировину; да се загарантује (од стране митрополита и архијер. намесника) редовно издавање учит. плате и сеоским и градским учитељима; тражи да у дисциплинарним саветима буде половина чланова из учитељства; да се промене у учитељству објаве најкасније до 15. јуна.

У погледу рада у Савезу конгрес изјављује, да је за бољитак положаја потребно учитељству да се ослања на своју рођену организациону снагу. Учитељска борба треба да се популаризише у народу, јер они раде за културно-просветно добро Бугара у империји и по томе су заступници националних и општих народних интереса.

У погледу рада у Сабору траже да се посланици бирају општим, тајним гласањем; да се одели црквена власт од школске; сва тела и особе која управљају, па и екзархат да подлеже избору, а сви избори да се обављају општим, тајним гласањем. Народни сабор, да буде на висини националног парламента, иначе автономна област за културно-просветни рад. Уз то да има законодавну моћ, да траје 3—4 године, а да се сазива сваке године у одређено време. Сабор да избере из своје средине Савет, који ће заступати сабор и бити његов извршни орган. Да се установи правилно распоређење буџета, модерна администрација, да се установе правилници за разумно експлоатисање вакуфских добара, да се војује за обвезну основну наставу за децу оба пола.

Из Школске Самоуправе.

Седница Школског Савета, одржана у Карловцима 14. (27.) марта 1912. године.

У овој седници донесено је 60 одлука, од којих су од општег интереса ове: На предлог главног школског референта одлучено је, да се на јесен у Сомбору прослави стогодишњица српске учитељске школе тамошње, том

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

приликом да се изда споменица о раду и развиту те школе, израда те споменице поверава се главном школском референту, управитељу и Васи Стајићу, професору српске учитељске школе сомборске, за штампање те споменице да се од саборског одбора замоли 1000 К припомоћи а наставнички збор српске учитељске школе сомборске да се позове да поднесе детаљан програм за прославу стогодишњице. — На замерке министарства богочасни и јавне наставе приказаној му новој наставној основи за српске учит. школе у Сомбору, што је познавање уређења српске народноцрквене аутономије метнуто у наставну основу за устав а не у веронауку и што многи наставни предмети имају мањи број седмичних часова него у државним учитељским школама, одговориће се истом министарству, да уређење аутономије спада у јавно право а не у веронауку и да закон не прописује, да мора бити једнак број седмичних часова у свим учитељским школама. — На појурницу истог министарства пожуриће се писци уџбеника за српске учитељске школе са изградом тих уџбеника и саопштиће им се, да ће министарство давати за изворне уџбенике по 50, а за преводе по 30 К награде по штампаном табаку. — По саопштењу истога министарства јавиће се управи српске учитељске школе у Сомбору, да ће ове године бити у јунију приређене окружне гимнастичке утакмице за ученике средњих, трговачких и учитељских школа (за сомборску школу биће у Печују) и да је др. Едвард Маргалић именован посетиоцем срп. учит. школа за ову школску годину. — У предмету страјка 48-орице ученика и ученица срп. учит. школе пакрачке донесена је коначна пресуда. — Уз измену правилника о испиту за коначно учитељско оспособљење у српској учитељској школи пакрачкој одлучено је, да се покушаја ради писмени део тога испита држи један дан и по и да се управитељ те школе овласти, да у замени председништва испитнога поверенства сам одреди те задатке за писмени испит. — Узети су на знање извештаји управе учитељских, учитељичких и виших девојачких школа о раду и успеху тих школа у првом полугодишту; на основу тих извештаја даће се наставницима потребна упутства, управитељу српске учитељичке школе одобрено је 228 К награде за замењивање кроз месец и по дана, исти је упућен, да од српске православне црквене општине у Карловцу тражи на основу Школске Уредбе набавку школског и канцеларијског намештаја; главном школском референту је поверено, да испита да ли је и колико преоптерећена управа српске учитељске школе канцеларијским пословима; одбијена је молба исте управе, да се ученицима те школе у сведоџбама школским посебно оцењује владање у интернату а посебно вла-

дање у школи, цркви на јавним местима; на послетку позваће се српска православна црквена општина у Сомбору, да Школском Савету поднесе против избора управитеља српске више девојачке школе тамошње наводно уложени уток садашњег управитеља те школе. — Одбијена је молба наставничкога збора српске учитељске школе у Карловцу ради подељења допуста од 8 дана о Духовима у сврху приређивања излета у Србију, јер би тај излет пао непосредно пред годишње испите школске. — Узет је с одобрењем на знање скупштином српске православне црквене општине панчевачке правилно извршени избор Мите Јовановића, досадашњег привременог наставника српске више девојачке школе панчевачке и Ђорђа Живановића слушаоца филозофије у Будимпешти, за сталне наставнике речене школе с напоменом, да имају у року од две године дана стећи потпуно оспособљење за наставнике средњих или грађанских школа. — Одобрени су нацрти за преоправку школских зграда и учитељских станова у будимској епархији. — Одбијена је молба Школске Анкете, да се израда упутства уз нову наставну основу српских народних школа награди са 60 К по штампаном табаку. — На молбу исте анкете расписаће се стећај за писање српског буквара и српских читанака са наградом од 800—1000 К за усвојен буквар и од 100 К по штампаном табаку за усвојене читанке, односно делове читанке — Према мишљењу двојице чланова Школскога Савета позваће се Ђура Терзић, писац „Српске Читанке за III. разред српских народних школа“, да свој рукопис преради према стручњачким примедбама. — Одбијен је уток месног школског одбора у Винковцима, уложен против пресуде архидијезецанског школ. одбора у дисциплинарној ствари тамошњег српског народног учитеља; одбијен је уток Стевана Волића и др. становника у Ст. Стапару, уложен против потврде избора учитеља за тамошњу српску народну школу, јер скупштина са две трећине, којој је мандат истегао, није незаконито састављена; одбијен је уток српске православне црквене општине у Батањи, уложен против одлуке епархијског школског одбора темшварског, којом је утецатељица општина упућена, да учитељима својим издаје фасијом прописану количину дрва, а од 1. јануара 1912. према одлуци Школскога Савета у том предмету. — Допуштено је Ђоки Махајловићу, власнику „Школског Гласника“, да може бити уредник тога листа. — Допуштено је неким учитељима споредно занимање. — На послетку узета су на знање многа президијална расположења.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Листак.

СЛИЧИЦЕ

из појачног живота српских народних учитеља.

1. После једног јутрења.

Већ три дана трају свеци. Напољу цича зима. Бркови се улепили од њња. Мраз пуца под ногама.

Један кукавац, а тај је био учитељ, скрхан од умора, тупо корача замрзнутим плочником* у цркву на јутрење.

У цркви зија празнина: три старца, једна баба и од тројице свештеника један, који служи јутрење. Остале хиљаде православних Христијана одмарају се у топлим постељама, уморени од бадаваница преко светаца.

После јутрења изађоше они старци богомољци и на сав глас стадоше да замерају:

— Срамота и брука!... од четири учитеља, само један на јутрењу!... Еј, православије, православије!...

Замерише учитељима а не замерише, што је од три пона био само један, а сваки од њих има толико прихода, колико сва четири учитеља заједно.

2. Целивање.

— Господине учитељу, ви шкада не целивате?

— Не целивам...

— Зар такав пример дајете деци и народу? Ви, као учитељ, дужни сте да целивате већ примера ради.

— Примера ради, дужак бих био и новчић дати. Новчић да дам, срамота је; више да дам, много би било, колико бих пута морао целивати. Па све када бих то и чинио, зар да дајем ономе, који има пет пута више од мене?

Овакав се дијалог водио између учитеља и „преседника“ црквене општине, када „благочестиви“ тужише учитеља због нецеливања, а погодити је лако, ко је тужби кумовао.

3. Молбанско Господи помилуј.

Тутор улази у олтар и носи пошп круну, да за њу моли за олакшање мука једног болесника.

Епидемично време. Школа распуштена. На учитељу остало све и сва.

* Добро је још кад има плочник, да како је тек онима који гацају кроз какву смољачу?

А тај учитељ већ неколико недеља осећа катар у грлу и лечник му је прописао, да се уздржава од напрезања грла.

Припело, да се поје молбанско Господи помилуј. Он поје тешко, промукло и усиљено.

— Учитељу, боље да си ћутао, него што си отпојао оно молбанско... Ја платио круну, а ти појиш као од беде... — пребацно му је онај, што је попу платио, да чита јектенију за молбанско Господи помилуј...

„Туђе називало — њихово издирало“. — На тебе се учитељу ово односи као свачијег издирала!

4. Читуље.

У олтар се унесоше неколико читуља, да се за време литургије прочитају и у свакој још по нешто звечећег.

Двадесет и пет пута отпојало се трократно мртвачко Господи помилуј.

Почела се и херувика. Уморени и учитељ и деца стадоше у по појања.

После литургије зуцкало се у проијци:

— Бирали смо учитеља, да се не кајемо. 1912. **Један учитељ.**

Преглед књига.

Извештај о срп. народ. основним школама новосадским, за 1910./11. г. поднео *М. Ђ. Тосић*, управитељ, 1912. Н. Сад. — У год. 1910/11. постојале су у Н. Саду ове школе: Једно забавиште, 10 разреда основне школе у средишту, један разред у алмашкој школи, два разреда у Јовановској школи, шест разреда на Клинци, шест разреда на Малом Јарку, шест разр. на Ченеју, пет разр. на Камендину, четири разреда на Пејићеви салаши. Учитељских спага је било 19, од тих су четири учитељске снаге имале замену. Од 19 учитељских снага 10 је мушких и 9 женских. Од деце за школу способне остало је на крају год. у I. р. 282 м. и ж., у II. 280 м. и ж., у III. 193 м. и ж.; у IV. 163 м. и ж.; у V. 35 м. и ж.; у VI. 12 м. и ж. Свега је остало до краја године 965 м. и ж. деце, а уписало се 1053, дакле је изостало 88. По народности је било осим Срба, 8 словачке, 6 румунске, 1 мађарско, 3 немачке. Од 965, било их је по успеху 158 одличних, 183 врло добрих, 248 добрих, 174 довољних, 116 недовољних, 83 неочењених.

У основну школу било је уписано 141, а остало до краја године 119 м. и ж.

И код редовне и код поновне школе извештај признаје да има родитеља који намерно задржавају децу од школе, али осим лепих жеља не износи податке, шта је учињено, да се ти, који намерно задржавају децу од школе привикну мало на ред.

Извештај истиче, да је у погледу изостајања децја од школе, пошло на боље, јер је у тој години било до 485 оправданих и 6373 неоправданих полудана изостанка, свега 26.858, јер пређашњих година је било 39.000. Од горњих изостанака пада на м. 7874 полудана, а на ж. 6863 полудана, свега 14.737 оправданих полудана. Просечно на једног ученика долази 17—18 оправданих полудана и 5—8 неоправданих. То је што се бележи, а где су они изостанци који се не забележе, јер је дете или касно дошло или изазвано из школе отишло и томе слично. Кад се све то има на уму онда не излази као повољан резултат да је непрекидна настава заслужна по боље похађање школе у вароши, јер она у нашим приликама, слабо што помаже настави, ако још не одмаже, него би она за салашке и предградске школе имала више смисла, где деца издаље долазе, те зараније треба и да одлазе, но према таким приликама мора се и понешто из Наставне Основе жртвовати, а у варошким централним школама не би се смеле узимати у помоћ и таке операције. Међутим према опсежности наставне основе, а упоређујући с њоме време за наставу, тешко је изекономисати да се свему одговори како ваља. Уз то, ако је то време у вези с цитензивним умором, онда је још горе.

При прегледу здравственога стања предлаже се у извештају, да се поставе што пре школски лечници. То би заиста било потребно, јер би тада можда они могли помоћи учитељима, да и они дођу до бољих хигијенских погодности у својим школама.

У погледу опреме школске деце, извештај саопштава да су сва школска деца имала све књиге. Но добро би било да је изнето и о школској опреми шта све има и шта још — нема. И о раду месног учит. збора, могло би се мало више података дати, јер овако многобројан збор и у оваку угледном месту, требао би већ и ради примера другим мањим зборовима да изнесе више на јавност о своме

деловању. Само онда неки његови чланови не би смели ићи за надгласавањем (и то неправилним) и против таквих питања, која засецају у општу просветну корист. Као додатак Извештају, изишао је Списак књига у Школ. књијници, који је средио књијничар Душан Ружић, учитељ.

Примећујемо, да би унутрашња страна школе могла бити јаче приказана у овоме извештају. Учитељство се баш у ту сврху борило, да учитељи као управитељи дођу у тим питањима до речи и кад им се сад даје прилика, не треба да околише него отворено да рекну општини ово ти ваља, ово ти не ваља, гледај и поправљај што пре.

Рачунска настава у I. р. осн. школе, Dr. W. Hollenbach, превео Д. Ђ. Димитријевић, учитељ, В. Градиште, 1910.

У немачкој литератури постоји веома угледан број добрих методичких дела у свима наставним предметима. И ова књијница спада у ту групу и препоручујемо друговима, да је набаве и прочитају. Како се из једног дела и од једног писца не може све научити, читањем и проучавањем разних добрих дела, стичемо све више добрих појмова а уз то развијамо и своје суђење, да у току дужег истрајног учења стечемо, много савршеније погледе на свој рад, те смо га према томе у стању с планом све боље усавршавати.

Матушева ракија, комад у 3 чина од Др. М. Свињарева. Н. Сад, 60 фил.

Овај комад написан је са много познавања нашег народног живота. Наша дилетантска позоришна друштва по мањим местима много би учинила у корист народне просвећености, кад би приказивали народу оваку позоришну парчад, јер не треба се народу само улагивати, него му треба згодном поуком и истину рећи, да поправља своје погрешке.

Белешке.

 Дивиденда учит. д. д. „Натошевић“ за 1911. износи по једној деоници К 2'50.

Ванредна скупштина учитељског д. д. „Натошевић“. На основу решења редовне скупштине „Натошевића“ од 21. марта о. г. заказао је управни одбор ванредну скупштину за 9. мај по р. к. о. г. На тој скупштини треба

да се донесе решење о повећању заводске главнице са нових 50.000 К. издавањем нових деоница у 1000 комада по 50 К. Предлог је изнесен био већ пред прошлу скупштину, али је ради детаљније израде повраћен управном одбору, да га овај затим поднесе ванредној скупштини. За донашање одлука које се тичу повећања главнице, треба да је на скупштини заступљено $\frac{2}{3}$ свих деоница, с тога је потребно да се сви деоничари одазову позиву у ванредну скупштину и дођу на исту, а ако је ко спречен да истави пуномоћ једном од својих познаника. У том случају деоничари треба да пазе да не иставе на једну особу сувише пуномоћи, јер један деоничар може имати највише 10 својих гласова и 10 гласова заступати. Пуномоћи у којима не буде означено име заступника, сматраће управни одбор да су њему додељене на заступање и назначиће у њима име заступника.

Седница среског учитељског збора новосадског одржаће ће се у четвртак 5. (18.) априла о. г. у 9 часова пре подне у новосадској средишњој школи. Дневни ред: 1. Отварање седнице. 2. Нацрт наставне основе. 3. Приказ практичних лекција из телесног вежбања од г. Гл. Мирковића, проф. гимнастике. 4. Евентуалија. 5. Одређење места за идући састанак.

Седница среског учитељског збора старобечејског одржаће се у Ст. Бечеју 18. априла (1. маја) 1912. г. у 9 сати пре подне са овим дневним редом: 1. Отварање седнице. 2. Избор три члана за оверовљење записника. 3. Извештај управног одбора о раду му. 4. Избор часништва. 5. Дописи. 6. Претрес Нацрта о Наставној основи. 7. Расправа г. Косте Замуровића: „Краснопис у срп. нар. школи“. 8. Практично предавање из катихизиса, са критичким прегледом истога, у III. р. ради: гђа Катица Освалд. 9. Практично предавање из катихизиса, са критичким прегледом истога, у IV. р. ради: г. Душан Гуцуња. 10. Практично предавање из мађ. језика ради: г. Жарко Чичовачки. 11. Расправа г. Димитрија Хаднађева: „О раду у народу“. 12. Евентуални предлози. 13. Одређење дана, места и радова за идућу зборску седницу. 14. Затварање збора. Напомена: Седница управног одбора одржаће се 17. (30.) априла у 4 сата по подне. У смислу решења учит. збора старо-бечејског среза од 16. (29.) септембра 1911. бр. 9. зап. овим се позивају гг. чланови

да за идућу зборску седницу спреме и изнесу своје примедбе на „Нацрт за наставну основу“ коју је високославни Школски Савет издао, и те своје примедбе на даљи поступак доставе најдаље до 7. (20.) априла о. г. референтима, који су у последњој зборској седници за то одређени, и то: За I. разред: Ђорђе Малешевих Фелдварац и Марко Славковић Мол. За III. разред: Ненад Рајић Ада, Душан Гуцуња Фелдварац. За IV. разред: Милан Протић и Нићифор Шустран Турија. За V. и VI. разред: Озрен Загорница и Аркадије Павловић из Сентомаша и Димитрије Хаднађев Ст. Бечеј. За I. и II. разред: Светозар Широшки Бечеј, Александра Брановачка Мол. За II. и III. разред: Младен Поповић и Катица Освалд Ст. Бечеј. За III. и IV. разред: Емиљ Херцег и Катица Михајловић Сента. За IV., V. и VI. разред: Зорка Петљанска Ст. Бечеј и Радивој Поповић Ада. За III., IV., V. и VI. разред. Ленка Кекић и Душан Живојновић Петрово Село.

Срески учитељски збор арадског среза одржао је у Печки дана 30. марта (12. апр.) т. г. своју XXIII-ју седницу, са овим дневним редом: 1. Отварање седнице и избор двојице чланова за оверовљење записника. 2. Извештај управног одбора о своме раду. Претрес нацрта наст. основе. 3. Практичне радње и расправе: а) Практична радња из рачуна са вишеименованим бројевима у вези са мађ. језиком. Ради гђца Марија Букурова, учитељица у Печки. б) Делоокруг м. школ. управитеља и одношај истога према м. цркв.-школ. властима. Реферише г. Сима Путник, учитељ у Сентпетру. в) Практична радња из повеснице. Ради г. Димитрије Десемпровић, учитељ у Сараволи. г) Концентрација школске наставе. 4. Извештај о стању зборске књијнице. Избор управе. У тајној седници: 5. Извештај о стању благајне. 6. Критика. 7. Предлози. 8. Одређење места и дневнога реда за идућу седницу збора и подела радова за исту. У вече, на дан збора, одржаће се забава у којој срп. нар. школа у буд. епархији.

Читуља. Наставнички збор Српске учитељске школе у Пакрацу јавља с болом у души, да је Јован Јанко Кнежевих, умров. професор Срп. учит. школе у Пакрацу и дописни члан Хрв. педаг. књиј. збора у Загребу, после дугог и тешког боловања у петак 16. (29.) марта у 2 $\frac{1}{2}$ сата у јутру у 44. години живота

у Господу преминуо. Мртво тело његово опожариано је по обреду св. наше православне цркве у суботу 17. (30.) марта о. г. у саборном храму Св. Тројице у 4 сата по подне, а затим матери земљи предато. Вјечна му памјат!

Српска Учитељска Штедионица као задруга у Загребу. Оснивачки одбор разаслао је следећи позив на упис у чланство. Позивамо све Србе учитеље и учитељице, остале пријатеље народа, као и корпорације, трговачке фирме и друштва, да се уписују у Српску Учитељску Штедионицу као задругу у Загребу. Српска Учитељска Штедионица као задруга у Загребу оснива се на овим главним начелима; Одговорност да буде ограничена. Сваки задругар јамчи само својим уделитема. Смер јој је, да задругари штеде и да се узајамно повчано помажу. Задруга отпочеће свој рад од 1. јуна 1912. по новом календару, а концем 1916. год. прелази Српска Учитељска Штедионица као задруга у деоничарско друштво под именом „Српска Учитељска Штедионица деоничарско друштво“ са седиштем у Загребу, која ће примити сву активу и пасиву задруге. Чланови задруге обвезују се, да ће уписати најмање по један удел, а сваки члан може имати више удела, који се уплаћују током 4 године у месечним оброцима по 2 круне. Осим тога полаже се од сваког удела одмах при упису по 2 круне за трошкове око оснивања задруге, а свентуални вишак ставити ће се у резервни фонд задруге. Сваки члан има право: да учествује и да гласа на главним скупштинама и уопће да ужива сва права правилима одређена; да се служи кредитом код задруге у колико то кредитна способност његова и средства задруге допуштају; да свој новац плодносно улаже код задруге; да учествује у добити ове задруге; и да ужива јефттинији каматњак, ако је дужник, а већи, ако је улагач задруге. Сваки, ко жели да буде члан, нека пошаље за сваки удео по 2 круне уписнине изравно на Српску Банку д. д. у Загребу, а приступница може се добити код нашег повереника г. М. Млађана у Новој Градишци. Рок уписивању траје до 15. маја 1912. по нов. кал. За све уплате солидарно одговарају потписани оснивачи до прве главне скупштине за конституисање. Нова Градишка, 15. (28.) марта 1912. Оснивачки одбор: Миле Ђурић учитељ више пучке школе у Броду н. С. и поседник.

Васо Бановић равнатељ више пучке школе у Петроварадину и члан надзорног одбора Српске Штедионице у Новој Градишци. Остоја Зјалић равн. учитељ, поседник и члан равнатељства Хрватске Штедионице у Слатини. Васо Вукдраговић равн. учитељ, поседник и члан управног одбора Српске Штедионице у Окучанима. Коста Драгосавац равнајући учитељ у пензији у Новој Градишци. Влада Војновић учитељ више пучке школе у Костајници, поседник и члан надзорног одбора Народне Кредитне Задруге у Илинцима. Миливоје Млађан учитељ у оставци, власник књижаре и штампарије, поседник и члан управног одбора Српске Штедионице у Новој Градишци. Максим Огорелица равн. учитељ, поседник и члан управног одбора Српске Штедионице у Новој Градишци. Душан Поповић равн. учитељ, поседник и потпредседник Српске Штедионице у Руми. Јоцо Орешчанин учитељ у Јамници, председник надзорног одбора Српске Штедионице у Вргинмосту, члан надз. одбора Српске Штедионице у Двору и посланик на срп. пар. цркв. сабору.

Ускршњи поздрав учитељима. Земаљско удружење учитеља изаслало је депутацију министру просвете, коју овај због других послова није могао примити, него ју је примио секретар државни Нараи Сабо. Депутацији је рекао секретар, да се учитељски захтеви да буду уврштени у IX., X. и XI. плаћевни разред, као да им се урачунају године службовања и пре 1903. год. не могу уважити, пошто министар финансија има само 10 милијуна К на уређење учит. плата, а да се учит. захтеви испуне треба много више новаца. Дакле за учитеље и опет нема новаца!

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примио је у *марћу* о. г. од г. Душана Симића, учитеља у Шеовици 20 К чланарине. — Од г. *Стеве Личинића*, равн. учитеља у Белегишу 30 К чланарине. — Од *Српске православне црквене оштинине* у Каћу 20 К прилога уместо венца на одар своме пароху пок. *Василију Вуковићу*. — Од г. *Васе Брежовског*, бележника у Бегечу 1 К 10 свечарског прилога. — Од г. *Илије Јанковића*, пароха у Сурдуку 2 К уписнине у чланство и 48 К чланарине. — Од г. *Ђорђа Гајина*, учитеља у Новом Саду 10 К прилога уместо венца на одар пок. *Бранку Кристићу*, слушаоцу фармације.